

Yom-Tov Assís (Alep, Síria, 1942) és professor de la Universitat Hebrea de Jerusalem i coneix més bé que ningú a Israel la història dels jueus de la corona d'Aragó. Ha col·laborat a la revista 'Tamid', de l'Institut d'Estudis Catalans, i ha publicat en català 'Els jueus de Santa Coloma de Queralt'.

“Els britànics tenen la major part de la culpa del conflicte que patim”

Professor Assís, vós va néixer a la segona ciutat de Síria, Alep, però quan teníeu sis anys va esdevenir un refugiat no reconegut, fins que va arribar a Israel l'any 1971. Com és que la vostra família va haver de marxar de Síria?

—A partir del moment de la partició de l'ONU, el 1947, va començar a haver-hi aldarulls i tota la comunitat jueva de Síria, que era petita però sòlida, formada per comerciants, es va espantar. Nosaltres solíem anar al Líban a passar l'estiu. Un dia del 1949 vam pujar tots en un autobús fent veure que anàvem de vacances. No vam tornar mai més, i totes les propietats de la família es van perdre. Amb tot, vam tenir molta sort. Aleshores vam passar uns anys al Líban, i tota la meva adolescència a Turquia, a Constantinoble, on hi havia rabins que feien els sermons en ladí, que progressivament anava essent substituït pel turc. Ara: la gent d'Istanbul estimava el ladí. La meua muller, de beneïda memòria, parlava ladí perfectament. Nosaltres, com a jueus orientals, no vam patir la destrucció que ha estat l'Holocaust per als jueus europeus, però les nostres comunitats van desaparèixer i tots vam esdevenir refugiats, refugiats no reconeguts, més d'un milió en total. Avui, després de catorze segles de re-

lació intensíssima, quasi no hi ha jueus als països àrabs. Jo anava acumulant més llengües en el meu bagatge. Després vaig anar a estudiar a Anglaterra, amb vingudes a Israel. Vaig seguir el mestratge de Ben-Zion Dinur. Els meus germans vingueren tots a la Terra. Tota la nostra família és sionista. Així que, dos anys abans de la guerra del Yom Kippur, del Dia del Perdó, vaig venir, vaig *pujar*, com diem en hebreu, i vaig posar fi a la meua vida de jueu errant.

—Dieu que anàveu acumulant llengües en el vostre bagatge, però, quina és, doncs, la vostra llengua materna?

—La meua llengua materna és l'àrab. Avui no queda ni un sol jueu a la ciutat, però la comunitat d'Alep era molt antiga, del temps del Segon Temple. El grec hi fou la llengua general fins que aquella part de l'imperi Bizantí fou conquerida pels àrabs. Jo vaig ser educat en francès, igual com tots els meus germans, per frares francesos o, com en el meu cas, a l'Aliança Israelita. Una part de la comunitat descendia dels expulsats el 1492 de Castella i la corona d'Aragó, però no es van poder imposar a la resta, com sí que va succeir en alguns altres llocs de l'imperi Otomà. Tot i això, paraules en ladí, com ara *capçal*, que vol dir la mateixa cosa que en català, eren corrents, a Alep, en la conversa diària.

—Usàveu l'àrab per a alguna activitat jueva?

—Sí: totes les traduccions de la Torà, el Pentateuc, que fèiem servir per estudiar, eren en àrab segons la traducció que en va fer Saadia Gaó fa onze segles. En escriptura hebrea, però en llengua àrab.

—Dieu que va arribar a Israel l'any 1971, dos anys abans de la guerra del Yom Kippur. Va lluitar en aquella guerra?

—No. No m'hi van cridar. Però després vaig servir com a auxiliar mèdic a la força aèria, i hi he anat molts anys, en períodes d'un mes cada vegada.

—Per què us va interessar pels jueus catalans?

—Quan estudiava a Anglaterra viatjava sovint a Barcelona. Dins la corona d'Aragó la comunitat jueva més nombrosa, important i ben relacionada era la del Principat. La quantitat de savis jueus catalanoparlants, i la qualitat de les seves aportacions, és difícil de descriure. Només cal esmentar Nahmànides, Salomó ben-Adret i Aró Leví de Barcelona; Jonàs Gerondí i Nissim Gerondí, Hasdai Cresques... Aquesta gent coneixia profundament el dret català, que té influències de la llei jueva, i els costums jueus van acabar integrant-se en el dret comú català. Els jueus catalans es dedicaven molt al comerç marítim. Al Consolat de Mar hi havia molts jueus catalans, que parlaven sempre entre ells en català i que a més eren multilingües, i els sistemes comercials català i jueu són paral·lels, si és que no són de fet el mateix. És segur, per exemple, que Ramon Llull va tenir una gran relació amb Salomó ben-Adret. A Catalunya hi va arribar a haver metges jueves, de Santa Coloma de Queralt, per exemple, com Floreta, metgessa de la reina Sibil·la, i això que era una comunitat petita. Els jueus tenim l'obligació de llegir llibres. Ara mateix m'ha arribat un document de l'Aleixar, que esmenta una multitud de propietats i persones de la comunitat d'allà...

—Trobeu semblances entre les cultures israeliana i catalana d'avui dia?

—L'aire, l'aspecte de la gent, és molt semblant. Les maneres de moure's, de fer les coses, són similars. Catalunya i Israel es miren, a banda i banda de la mateixa mar.

ARIEL SERRA

El professor de la Universitat Hebrea de Jerusalem Yom-Tov Assís.

—Com és que a Catalunya quasi no hi ha vi caixer, consumible pels jueus?

—Perquè la comunitat jueva és petita i ho compren tot a França o a Israel. Però Catalunya produïa molt vi caixer, i formatge caixer, fa set o nou segles.

—Què sentiú en relació amb l'estat d'Israel, ara que fa seixanta anys de la fundació?

—Allò que em causa més satisfacció és sentir els nens d'Israel parlant en la llengua de la Bíblia. Qualsevol nen entén tot d'una "Bereixit barà...", és a dir, "Al principi Déu va crear...", i, en canvi, no es pot pas dir que tothom a Anglaterra entengui Shakespeare.

—Trobeu que el nivell cultural de la gent d'Israel és bo?

—No és tan bo com m'agradaria que fos, però no es pot imaginar una casa jueva sense biblioteca.

—Per què Israel ha hagut de superar tantes guerres?

—Avui dia l'antisemitisme s'ha traslladat als països àrabs. Els libels europeus antijueus, inventats pels cristians, són usats àmpliament als països que ens

envolten. Israel publica més papers de recerca que la vintena de països àrabs plegats. Si hi afegiem tots els musulmans i part dels altres l'equació no canvia. Els règims veïns són dictatorials.

—Però els qui van iniciar aquest procés eren àrabs?

—No. Els iniciadors del procés no ho eren, àrabs. I els britànics han tingut la major part de la responsabilitat en el conflicte que patim.

—Ramban, és a dir, Nahmánides, rabí Moisès de Girona, va afirmar a la controvèrsia de Barcelona, davant el rei Jaume I, el 1263, que els cristians eren molt més violents que no els musulmans...

—És evident que la violència contra els jueus coneguda fins aquell moment a Europa era inimaginable als països musulmans, molt més tolerants aleshores i amb més bona relació cultural i social amb els jueus. Aquesta violència té arrels antigues.

—Israel... és una cosa "només humana"?

—Les realitats metafísiques no es poden barrejar amb les físiques. Tanma-

teix, Itzhak F. Bauer, a *Galut* ('Exili') diu que la mesura d'Israel no és pas la mesura humana...

—Opineu que Europa ha superat els crims comesos a l'Holocaust?

—He vist coses molt impressionants, sobretot en el camp de l'educació, en països com ara Romania, que fan pensar que es va en la bona direcció, la de construir coses tots plegats.

—Penseu que Israel arribarà a l'edat que la Torà diu que ha d'aconseguir normalment l'ésser humà, que és de cent vint anys?

—La professió d'historiador no té res a veure amb la de profeta, i si un historiador vol fer de profeta és que és un beneit, i, és clar, a mi no m'agradaria que em prenguessin per beneit. Així i tot, em sembla que hi ha raons objectives per a l'esperança. Nosaltres volem viure aquí, que és casa nostra, aquí és on han nascut els nostres fills i nets, i això ja constitueix una base sòlida per si mateixa.

Ariel Serra
Jerusalem